

IZ UČIONICE U PRIRODI U
ŠKOLSKU NASTAVU

Umijeće refleksije

*7 aktivnosti kojima ćete
učenicima olakšati vrednovanje
procesa učenja*

**OUTWARD BOUND
CROATIA™**

"SVI SMO MI BOLJI NEGO
ŠTO MISLIMO. KADA BISMO
SAMO DOŠLI DO TE
SPOZNAJE, VIŠE SE NIKADA
NE BISMO ZADOVOLJILI
NIČIM MANJIM."

- KURT HAHN

UVOD

Tamara Lipnjak

Kraj godine vrijeme je kada gledamo unazad i evaluiramo što smo sve u proteklih dvanaest mjeseci doživjeli, naučili i postigli, a što bismo u sljedećoj godini htjeli napraviti bolje.

U aktivnostima neformalnog obrazovanja kao što su radionice, projekti i razmjene, **refleksija onih koji uče** je od presudne važnosti. Motivacija mladih u ovim prilikama je visoka, a njihovo učenje, rad i napredak ne ocjenjuje nitko drugi, već ga evaluiraju sami.

Ako ste prisustvovali nekoj od ovih aktivnosti, a sami radite u školi, možda se pitate:

Može li se ovakav pristup prenijeti u formalno obrazovanje i školsku nastavu?

Ova e-knjiga nastala je iz želje da i djelatnicima škola približimo ovaj pristup vrednovanju. Prezentirat ćemo vam aktivnosti refleksije **iz prakse iskustvenog učenja u prirodi** koje možete koristiti i u nastavi. Aktivnosti će učenicima pomoći da steknu jasniji uvid u svoj **proces učenja**, ali i nauče procjenjivati razinu vlastitih **ishoda učenja**.

Donosimo vam 7 aktivnosti za koje je potrebno **minimalno materijala i pripreme**. Vjerujte nam – ako ih možemo izvesti mi na ekspediciji, usred šume – možete i vi na kraju nastavnog sata! 😊

Aktivnosti su isprobali i preporučili Outward Bound instruktori iskustvenog učenja u prirodi!

SADRŽAJ

05 ZAŠTO BISTE S UČENICIMA TREBALI PROVODITI AKTIVNOSTI KOJE POTIČU NJIHOVU REFLEKSIJU?

nekoliko razmišljanja o aktivnom učenju i samoevaluaciji

06 VRŠNJAČKO VREDNOVANJE & REFLEKSIVNA PRAKSA NASTAVNIKA

refleksija se može odvijati u grupi i koristiti i drugima

07 7 AKTIVNOSTI REFLEKSIVNE I EVALUACIJE

- 7 - Evaluacija pet prstiju
- 8 - Stablo učenja
- 9 - Pizza evaluacija
- 10 - Ledenjak
- 11 - Asocijacije
- 12 - Medalje i misije
- 13 - Pismo budućem ja

15 AKO ŽELITE ZNATI VIŠE

isprobajte aktivnosti i javite nam se!

16 O AUTORU

**SVAKO INTELIGENTNO BIĆE ŽELI
ZNATI ŠTO GA ČINI TAKVIM
KAKAV JEST, A ISTOVREMENO GA
FASCINIRA I FRUSTRIRA
ČINJENICA DA JE SAMOM SEBI
NAJTEŽI OD SVIH ZA SPOZNATI.**

- ALAN WATTS

ZAŠTO BISTE S UČENICIMA TREBALI PROVODITI AKTIVNOSTI KOJE POTIČU NJIHOVU REFLEKSIJU?

U suvremenom kurikulumu, velik naglasak stavlja se na samovrednovanje učenika.

Zašto je samovrednovanje važno?

Suvremen pristup odgoja i obrazovanja u fokus stavlja učenika, a odmiče se od nastavnika kao figure autoriteta. Cilj školskog odgoja i obrazovanja nije da nastavnik "ispredaje" sve svoje sadržaje, već da učenik razvije znanje, vještine i stavove svojim **aktivnim sudjelovanjem** u procesu učenja i istraživanja.

U tradicionalnom, pasivnom načinu poučavanja u kojem nastavnik ima potpuni autoritet i posjeduje svo relevantno znanje, logično je i da je on taj koji procjenjuje koliko je znanja učenik usvojio i prema reprodukciji tog znanja ga ocjenjuje.

Ovakav pristup vrednuje isključivo razinu postignutog ishoda, ne i proces i strategiju učenja niti **individualni napredak**.

Kada govorimo o **aktivnom učenju**, u kojem je puno važnije da učenik razvija znatiželju, istražuje vlastite interese, kreira i provodi projekte i daje inovativne prijedloge – i vrednovanje njegovog rada bit će drugačije.

Kao prvo, osim samog rezultata vrednovanje će biti usmjereno i na **promatranje procesa i strategije učenja**. Na taj način će se učenika uputiti na to kako da razvija svoje znanje, vještine i stavove u budućnosti.

Također, dat će mu priliku da i sam stvori mišljenje o svom radu i učenju i da ga argumentirano iznese. To zahtijeva sposobnost **samorefleksije**, kritičkog razmišljanja, posjedovanje realne slike o sebi i razvoj **samopoštovanja**.

Vrednovanje kojemu je svrha istovremeno i učenje nazivamo **formativnim vrednovanjem**. (MZO, 2019) Takvo vrednovanje uključuje refleksiju učenika o vlastitom učenju i napretku, povratnu informaciju vršnjaka i prilagodbu poučavanja potrebama učenika.

**UČENIČKIM SAMOVREDNOVANJEM
POTIČEMO NJEGOVU SAMOSTALNOST,
SAMOPOUZDANJE I SPREMNOST NA
CJELOŽIVOTNO UČENJE.**

VRŠNJAČKO VREDNOVANJE

nimalo jednostavna disciplina

Vrednovati se može ne samo od strane samog učenika ili pak učitelja, već i među vršnjacima. U tom slučaju, osim učenja refleksije i kritičnog mišljenja, učenici uče i **davati konstruktivne povratne informacije**. A to su sve životne vještine važne za bilo koji profesionalni i osobni put.

Aktivnosti koje ćete pronaći u ovoj publikaciji odnose se na individualno i grupno vrednovanje kao i vršnjačko davanje povratne informacije. Odaberite razinu zahtjevnosti prema potrebama vaših učenika!

REFLEKTIVNA PRAKSA NASTAVNIKA

učite zajedno s vašim učenicima

Aktivnosti samovrednovanja učenika koristit će ne samo njima, već i vama kao nastavniku, budući da će vam dati **detaljniji uvid u to gdje se učenici nalaze u svom procesu učenja**, što im pomaže da uče te na koje prepreke nailaze u postizanju željenih ishoda.

S tim uvidom možete im i bolje pomoći da razviju strategije učenja koje će im biti korisne i učinkovite.

Također, možete **prilagoditi vlastite metode poučavanja** kako bi one bolje odgovarale potrebama vaših učenika.

Refleksija i samoevaluacija nije nešto što je korisno samo dok se obrazujemo. U kontekstu potrebe za **cjeloživotnim učenjem**, i za nastavnike je dobro redovito reflektirati o vlastitoj praksi, vrednovati svoj rad i tražiti povratne informacije vršnjaka ili iskusnijih kolega.

Možda će vas neke od predstavljenih aktivnosti i motivirati da ih **isprobate sami ili u grupi nastavnika** kojima vjerujete i s kojima se želite dalje profesionalno razvijati!

EVALUACIJA PET PRSTIJU

Aktivnost br. 1

Započet ćemo s aktivnosti koja je jednako jednostavna koliko i zabavna i prilagodljiva raznim situacijama i uzrastima. Provesti je možete **na kraju nastavnog sata**, nastavne jedinice ili projekta.

Priprema aktivnosti:

Sve što će vam trebati je po jedan list papira barem A5 veličine za svakog učenika i olovka.

Neka svaki učenik na papiru nacрта obrise vlastite ruke.

Zatim im pročitajte pitanja za refleksiju koja ćete pronaći u skici niže.

Radi se prije svega o **individualnoj refleksiji i samovrednovanju**, ali to ne znači da, ako imate vremena, učenici ne mogu podijeliti i usporediti svoje zaključke prvo u paru, a zatim i u većoj grupi.

STABLO UČENJA

Aktivnost br. 2

Priprema aktivnosti:

Na velikom listu papira (po mogućnosti veličine flip-charta) pripremite **skicu stabla**. Stablo neka ima korijenje, deblo i granje s lišćem i plodovima.

Učenicima podijelite **post-it papiriće različitih boja**, po mogućnosti zelene (za korijenje), smeđe (za deblo) i crvene boje (za plodove).

Kako provesti aktivnost s učenicima:

Zamolite ih da razmisle o prethodnom satu ili nastavnoj jedinici i na papiriće napišu sljedeće:

- 1) Zeleni papirić/**korijenje**: Na koje prethodno znanje se nadovezuje ono što sam naučio/-la?
- 2) Smeđi papirić/**deblo**: Što je najvažnije što sam naučio/-la?
- 3) Crveni papirić/**plodovi**: Gdje i kada ću u budućnosti moći primijeniti ono što sam naučio/-la?

Zatim neka jedan po jedan pročitaju svoje odgovore i zalijepi svoje papiriće na odgovarajuće mjesto na skici stabla.

Kada koristiti aktivnost:

Na kraju nastavnog sata ili nastavne jedinice. Aktivnost je prikladna za sve uzraste.

Dodatni savjet:

Crtež stabla možete zadržati u učionici i **koristiti više puta**. Samo podijelite učenicima nove ljepljive papiriće za sljedeću evaluaciju.

Kada učenici zalijepi svoje papiriće možete ih uslikati mobitelom i tako **sačuvati za vlastitu evaluaciju i planiranje** daljnjeg poučavanja.

PIZZA EVALUACIJA

Aktivnost br. 3

Malo tko ne voli pizzu!

I za ovu aktivnost trebat će vam veliki list papira (veličina flip-charta) i šareni flomasteri. Ako želite imati uvid u individualnu procjenu učenika, trebat će vam onoliko boja koliko je učenika.

Na papiru pripremite **skicu pizze**: kružnicu s obrubom, podijeljenu na trokute. Nacrtajte onoliko trokuta koliko elemenata želite vrednovati. U svaki trokut napišite **što učenici trebaju procijeniti**.

To može biti dio gradiva koje ste obradili ili pak ishodi učenja koje trebaju postići.

Kako provesti evaluaciju:

Učenici dolaze jedan po jedan i stavljaju kružić u svojoj boji u svaki trokut: sredina pizze (najbolji dio, zar ne? 😊) znači "**potpuno razumijem**"/"u potpunosti se slažem", a rub "**nimalo ne razumijem**"/"nimalo se ne slažem".

Oni odabiru gdje će na tom kontinuumu postaviti svoj kružić.

Rezultat evaluacije je **vizualni, skupni prikaz samoprocjene vašeg razreda** o tome do koje razine su savladali određene ishode učenja. Iskoristite ovaj uvid da svoje daljnje poučavanje prilagodite potrebama učenika!

Ako želite imati i uvid u individualnu procjenu učenika, neka na isti list zapišu svoje ime u boji koju su koristili.

LEDENJAK

Aktivnost br. 4

Ovu aktivnost možete provesti kako biste evaluirali učenje ili rad tijekom **dužeg vremenskog perioda**, npr. nakon projekta ili školskog izleta.

Aktivnost je posebno primjenjiva u ovoj pandemijskoj godini koja je za učenike bila vrlo drugačija od svih dosadašnjih. Možete se s njima osvrnuti na njihov doživljaj svega što su iskusili u ovoj godini.

Priprema aktivnosti:

Pronađite ili nacrtajte sliku ledenjaka i pokažite je učenicima.

Ako učenici to još ne znaju, objasnite im da se 90% ledenjaka nalazi pod vodom, a samo gornjih 10% ledenjaka nam je vidljivo iznad površine.

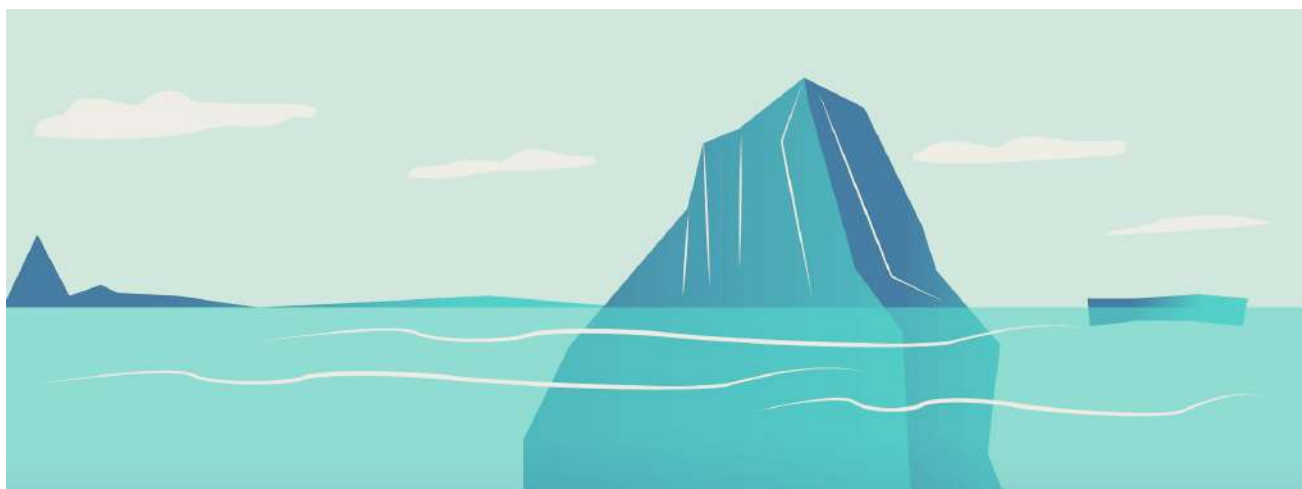
Neka učenici na vlastitom listu papira nacrtaju svoju skicu ledenjaka i ispune ga svojim odgovorima:

1) U dio ledenjaka koji je iznad vode:
Što je tijekom provedenog vremena bilo "iznad površine". **Što misle da su pokazali drugima?**

2) U dio ledenjaka koji je pod vodom:
Što je ostalo "ispod površine"? **Što drugima nisu pokazali ili misle da drugi nisu vidjeli?**

3) U more koje okružuje ledenjak:
Što žele da izađe na površinu i kako će to postići u budućnosti?

(Philadelphia Outward Bound School, 2020)

U KOMBINACIJI S AKTIVNOSTIMA VRŠNJAČKOG VREDNOVANJA I DAVANJA POVRATNE INFORMACIJE, AKTIVNOST "LEDENJAK" POMAŽE UČENICIMA U RAZVOJU REALNE SLIKE O SEBI.

U grupi učenika koja se dobro poznaje i u kojoj vlada **povjerenje** možete nakon ispunjavanja ledenjaka nastaviti s komentiranjem napisanog u manjim grupama u kojima će učenici **usporediti svoje viđenje** sebe i drugih.

ASOCIJACIJE

Aktivnost br. 5

Refleksija pomoću asocijativnih karata jedna je od naših omiljenih metoda evaluacije na Outward Bound programima.

Asocijativne karte mogu se koristiti podjednako s djecom, mladima i odraslima, jer **potiču na kreativno razmišljanje i izražavanje**. Ako želite izbjeći generičke odgovore i fraze, pokušajte učenicima ponuditi ovu aktivnost.

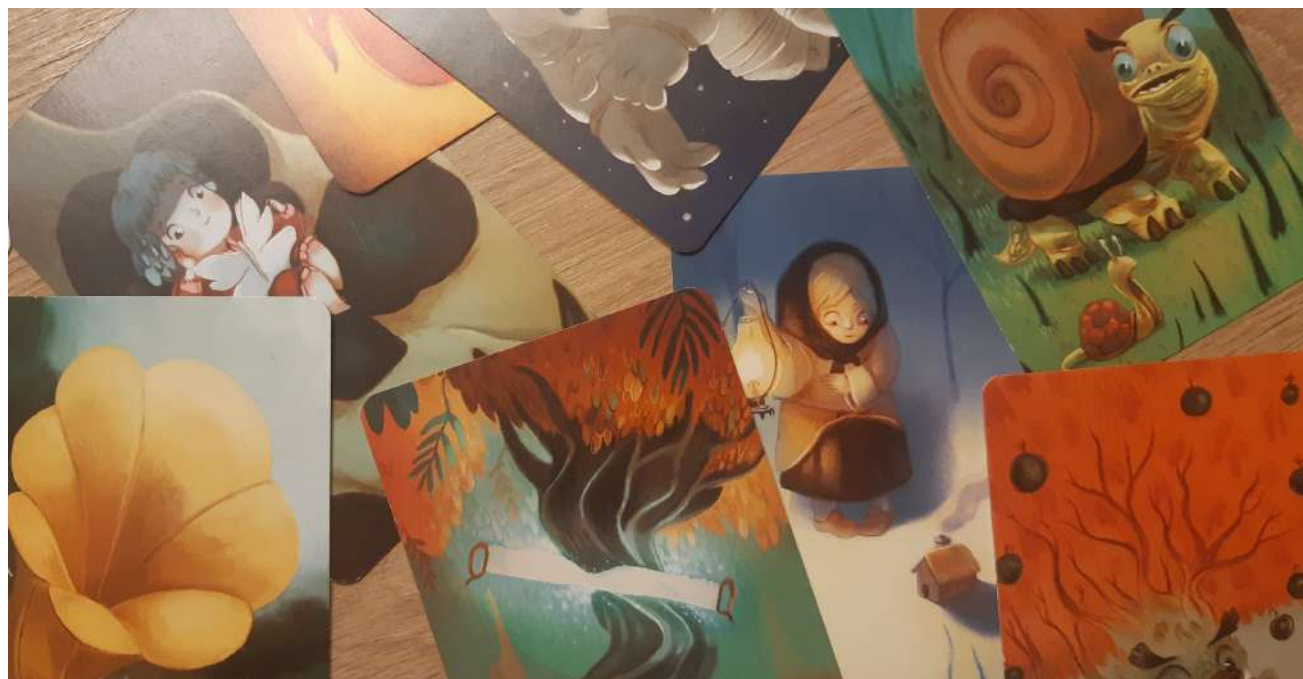
Karte izložite u krugu na podu ili stolu. Važno je da ih je ponuđeno dovoljan broj da učenici mogu **odabrati kartu koja najviše odgovara njihovom doživljaju** - preporučamo da karata bude barem dvostruko više od broja učenika.

Postavite učenicima pitanje na koje želite da vam odgovore pomoću jedne karte. Zatim im dajte dvije minute da promotre karte i pronađu onu kojom će ilustrirati svoj odgovor.

Svoju refleksiju mogu podijeliti u manjim grupama ili pred cijelim razredom.

Pitanja za refleksiju mogu biti npr.:

- Odaberi kartu koja najbolje prikazuje tvoju ulogu u razredu. Zašto baš ta?
- Odaberi kartu koja najbolje prikazuje kako se osjećaš u vezi ovog gradiva/predmeta.
- Odaberi kartu koja najbolje prikazuje tvoje navike učenja. Pojasni.

Dodatan savjet:

Materijale možete **izraditi sami** - pretražite internet za zanimljivim i neočekivanim crtežima, isprintajte ih, zalijepite na karton i zaštitite plastičnom folijom.

Karte možete i nabaviti gotove, npr. u sklopu društvene igre **Dixit**, koja u ponudi ima preko 10 serija različite tematike.

MEDALJE I MISIJE

Aktivnost br. 6

Davanje i primanje konstruktivne povratne informacije dio je **vršnjačkog vrednovanja**. U aktivnosti "Medalje i misije" učenici vježbaju **kritički razmišljati** i dati realističnu **povratnu informaciju** koja će im pomoći da unaprijede svoju suradnju i učenje.

Aktivnost je korisno provesti i kao **vrednovanje procesa suradničkog učenja**, npr. nakon nekog dužeg projekta kojeg su učenici proveli u timu.

Kako provesti aktivnost?

Nakon zajedničkog rada, učenici u grupama u kojima su surađivali dijele svakome po **dvije "medalje"** (ono što je netko napravio jako dobro) i jednu **"misiju"** (ono što bi netko sljedeći put mogao napraviti bolje).

Neka učenici jedan po jedan izađu iz grupe dok se ostali dogovore koje medalje i misije će im dodijeliti. Zatim neka se učenik vrati i poslušati povratnu informaciju.

ZAPAMTITE: POV RATNA INFORMACIJA DAJE SE O NEČIJEM RADU, NE O NEČIJOJ OSOBNOSTI!

Davanje povratne informacije i vrednovanje vršnjačkog rada nije jednostavno. Pomozite učenicima u tome sa sljedećim rubrikama (Edutopia, 2011):

MEDALJA

Budite ljubazni:

Što je u radu jako dobro? Gdje se to vidjelo?

MISIJA

Budite specifični:

Što bi se točno u radu moglo poboljšati?

MISIJA

Dajte prijedlog:

Kako biste predložili da se nešto napravi drugačije?

Dodatni savjet:

Možete pripremiti i "medalje" i "misije" od papira na koje će učenici **zapisati ključne riječi** svoje povratne informacije. Na taj način svaki učenik može sačuvati pismenu povratnu informaciju svojih vršnjaka i podsjetiti se na nju.

ZA KRAJ GODINE: PISMO BUDUĆEM JA

Aktivnost br. 7

Jedna od omiljenih aktivnosti refleksije i općenito jedan od omiljenih trenutaka na Outward Bound programu iskustvenog učenja u prirodi je aktivnost zvana **samovanje** ili 'solo'.

Nakon nekoliko dana na ekspediciji, u stalnom kretanju prirodom i neprestanom zajedništvu u grupi, polaznici se vesele **provesti neko vrijeme u samoći i tišini**.

Samovanje na višednevnom programu može trajati i do 24 sata. U to vrijeme polaznici mogu razmišljati o svemu što su doživjeli i napisati sami sebi pismo. **Za točno pola godine pismo će stići na njihovu kućnu adresu.**

Zašto ne biste sličnu aktivnost proveli i u školi povodom kraja godine?

Kako provesti aktivnost?

Za ovu aktivnost trebat će vam nešto više vremena pa preporučamo da za nju rezervirate cijeli nastavni sat. Dobra prilika je **sat razredne zajednice**.

Neka se učenici udobno smjeste. Ako možete, izvedite ih **izvan učionice** kako bi imali više mjesta za sebe i izbjegli osjećaj da pišu 'sastavak'. Dajte im po dva potpuno prazna A4 papira i kuvertu i recite da ćete doći po njih za 45 minuta. **Neka ugase mobitele** i to vrijeme provedu u potpunoj tišini. Recite im da je **pismo namijenjeno isključivo njima** i da ga nitko drugi neće čitati.

Kada završe pismo neka ga stave u kuvertu koju će zatvoriti i nasloviti na vlastitu adresu. Kuverte prikupite i čuvajte na sigurnom mjestu. Za šest mjeseci im podijelite kuverte ili im ih, još bolje, pošaljite poštom.

ŠTO NAPISATI SAMOME SEBI?

Neki učenici bit će zahvalni, ako im date upute o čemu bi mogli pisati. Možete im postaviti npr. sljedeća pitanja koja će ih **potaknuti na refleksiju**:

- Što sam u ovoj godini naučio/la o sebi?
- Što želim postići u sljedećih šest mjeseci?
- Što mi sada teško pada što se nadam da ću kroz šest mjeseci svladati?

JOHARI PROZOR

Bonus aktivnost za kraj godine!

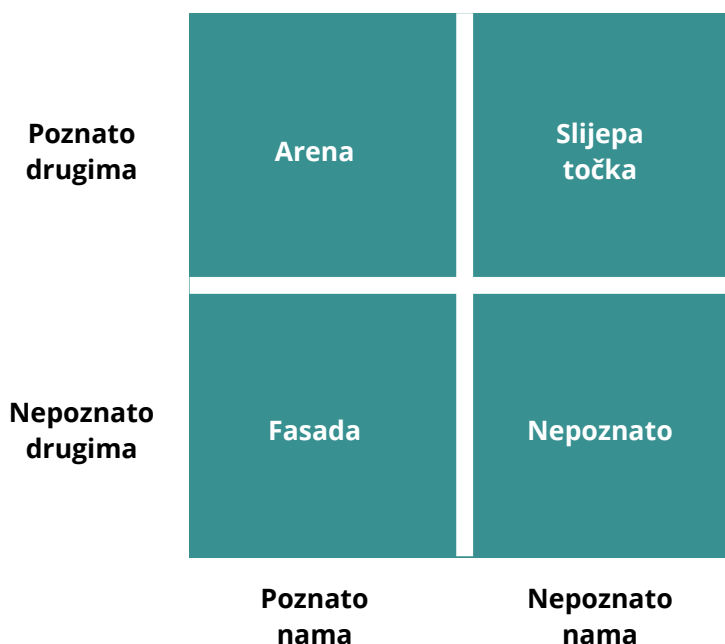
Ova aktivnost pomoći će učenicima da bolje sagledaju kako vide sebe, a kako ih vide drugi. Duža je od drugih aktivnosti u ovom priručniku i manje je vezana uz postizanje ishoda učenja, a više uz **osobni i socijalni razvoj učenika**.

Aktivnost zahtijeva **dobru facilitaciju voditelja**:

Objasnite učenicima koja je svrha aktivnosti i **nemojte nikoga prisiljavati** da u njoj sudjeluje ako se ne osjeća ugodno ili nema dovoljno povjerenja u grupu. Nakon aktivnosti možete prokomentirati i kako im se svidjela.

"JOHARI PROZOR" JE INTENZIVNA AKTIVNOST KOJA JE PRIJE SVEGA NAMIJENJENA SREDNJOŠKOLCIMA I MLADIM ODRASLIMA

Johari prozor sastoji se od četiri polja:

Učenicima ponudite **listu pridjeva kojima se može opisati nečiji karakter** (npr. pouzdan, smiren, prilagodljiv, ekstrovertiran).

U manjim grupama od 3 ili 4, učenici prolaze kroz popis i prvo odabiru pridjeve kojima bi opisali sami sebe. Zatim ostali članovi grupe odabiru pridjeve kojima bi opisali njih.

Svatko za sebe neka u sljedećem koraku usporedi odabrane pridjeve i **posloži ih u svoj Johari prozor**:

- Pridjeve koje su odabrali sami i koje su drugi za njih odabrali smjestit će u polje "**Arena**".
- Pridjeve koje su odabrali drugi, a oni ne smjestit će u polje "**Slijepa točka**".
- Pridjeve koje su odabrali oni, ali drugi ne smjestit će u polje "**Fasada**".
- Pridjeve koje nitko nije odabrao mogu raspraviti i, ako žele, smjestiti u polje "**Nepoznato**".

VJEŽBA ČINI MAJSTORA

a kada učimo iz iskustva još dugo pamtimo

Davanje povratne informacije vršnjacima i vrednovanje vlastitog rada učenicima neće od početka lako padati. **Imajte razumijevanja i ne odustajte!**

Sjetite se i sami koliko je zahtjevno nekom vršnjaku ili kolegi dati konstruktivnu povratnu informaciju na način da je drugi razumije i prihvati.

Dobra vijest je da su i refleksija i vrednovanje **vještine koje vježbom možemo unaprijediti**. Ako redovito budete provodili poticajne aktivnosti s učenicima, oni će davati sve bolje povratne informacije, a njihova samoprocjena bit će realističnija.

Birajte metode s **više strukture i podrške na početku**, a kasnije prijeđite na slobodnije aktivnosti.

AKO ŽELITE ZNATI VIŠE

Pronjuškajte alate koje je ponudio **SALTO-YOUTH**, resursni centar za rad s mladima u Europi.

Bacite oko i na naš **blog** i pretplatite se na **mjesečni newsletter** putem kojeg dijelimo nove materijale, pozive na aktivnosti i novosti iz Outward Bounda.

Možda će vas zanimati i naša **e-knjiga** s popisom **aktivnosti za razvoj socijalnih vještina** kod mladih!

Uvijek nas možete kontaktirati direktno s upitom na **office@outwardboundcroatia.com**.

Pratite nas i na društvenim mrežama gdje objavljujemo najnovije vijesti o našim aktivnostima!

O AUTORU

Outward Bound Croatia

Outward Bound Croatia neprofitna je organizacija koja se bavi **iskustvenim učenjem u prirodi** i neformalnim obrazovanjem.

Dio smo međunarodne mreže organizacija **Outward Bound International** i kao takvi obvezujemo se slijediti najviše standarde kvalitete i sigurnosti u našem radu.

Naši programi temelje se na načelima **doživljajne pedagogije**. Jednodnevnim i višednevnim programima punih pustolovnih aktivnosti razvijamo socijalne vještine, samopouzdanje, odgovornost i želju za učenjem kod naših polaznika.

Naš prvi edukacijski centar otvorili smo 2016. godine **u Velikom Žitniku u Lici**. To je mjesto na koje dolaze učenici, razredi, cijele generacije i skupine mladih iz Hrvatske i inozemstva kako bi sudjelovali u **izazovnim programima iskustvenog učenja u prirodi**.

Saznajte više o nama na našoj **web stranici**.

IZVORI

U sastavljanju ove publikacije koristili smo sljedeće materijale

Ministarstvo znanosti i obrazovanja (2019). 'SMJERNICE ZA VREDNOVANJE PROCESA I OSTVARENOSTI ODGOJNO-OBRAZOVNIH ISHODA U OSNOVNOŠKOLSKOME I SREDNJOŠKOLSKOME ODGOJU I OBRAZOVANJU'. Preuzeto s <https://mzo.gov.hr/vijesti/smjernice-za-vrednovanje-procesa-i-ostvarenosti-odgojno-obrazovnih-ishoda-u-osnovnoskolskome-i-srednjoskolskome-odgoju-i-obrazovanju/3250> (Datum pristupa: 10.12.2020.)

Philadelphia Outward Bound School (2020) 'SELF-REFLECTION ACTIVITIES'. Preuzeto s: <https://outwardboundphiladelphia.org/virtual-facilitation-resources/> (Datum pristupa: 07.12.2020.)

Edutopia (2011) 'Work Critique'. Preuzeto s: <https://edutopia.org/stw-replicating-pbl-resources> (Datum pristupa: 08.12.2020.)